Filmska kritika

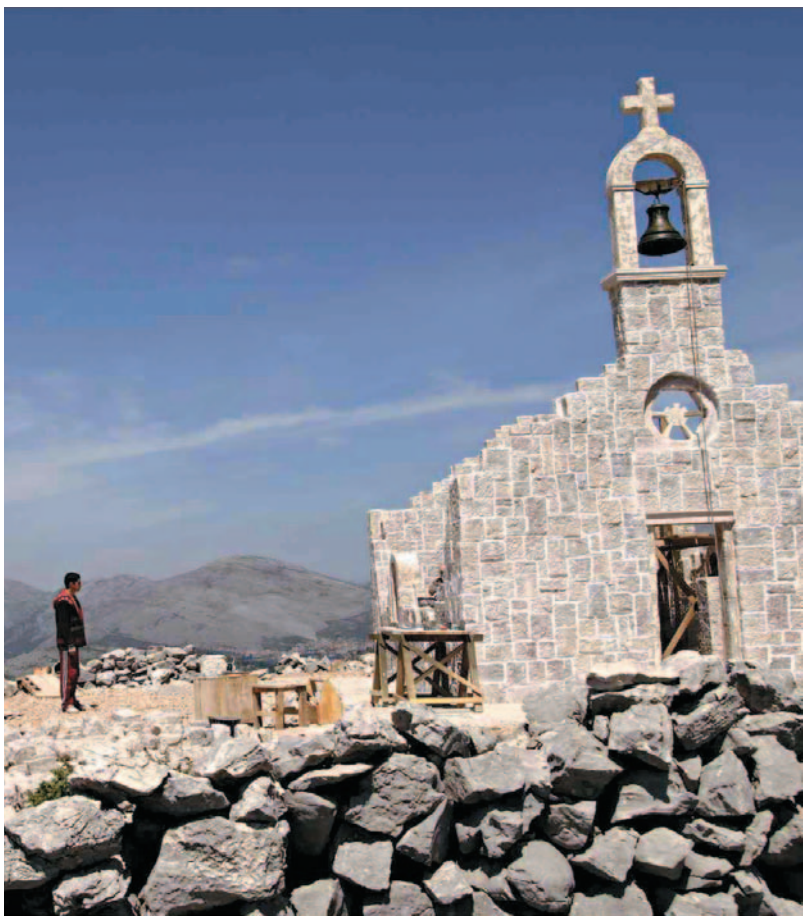

Film ne izziva nobenih ustaljenih predstav, ki so jih zakoličili pretekli filmi z isto tematiko. (Arhiv Kinodvora)

Vojna in njene posledice na filmskem platnu

Krogi Srdana Golubovića je še eden iz množice filmov o povojnih travmah v Bosni in Hercegovini, ki so postali tudi dobičkonosno komercialno blago

MATIC MAJCEN

Že od začetka 20. stoletja je v filmski misli eno temeljnih vprašanj to, ali filmska pripoved zgolj odseva družbeno realnost ali pa gre za preračunljivo sestavljeno pripovedno strukturo. Pred drugo svetovno vojno in neposredno po njej so bili avtorji pogosteje naklonjeni ideji, da je film tisto prvo, torej idealni medij za zvesto predstavljanje resničnih dogodkov, a bolj ko so se bližala šestdeseta leta, bolj je postalo jasno, da je film zgolj nekakšna sestavljanka, ki s svojimi zvitimi prijemi manipulira s čustvi gledalcev.

Krogi Srdana Golubovića, ki so od tega tedna na ogled v slovenskih mestnih kinih, so film, ki izvrstno demonstrira, kako je ta dihotomija še vedno na delu v filmskem svetu danes. Gre za enega izmed mnogih filmov, ki so v zadnjih slabih dveh desetletjih tematizirali povojne travme balkanskih vojn iz devetdesetih let. Bosna in Hercegovina se bo kot večetnična družba seveda še dolgo ukvarjala s tovrstnimi problemi, a to ne pomeni, da je tudi filmsko uprizarjanje te tematike zgolj formalnost, ki jo je treba predstaviti na velikem platnu. Ravno nasprotno – uprizarjanje materialnih in psiholoških brazgotin tamkajšnjih ljudi je v tem času postalo močno zastopan trend, ki je hrvaško, predvsem pa bosansko in srbsko kinematografijo nepovratno povezal z vojno tematiko, zaradi česar je predstavljanje povojnih dogodkov večkrat kot ne postalo skrajno predvidljivo.

Pa ne samo to – vojna in njene posledice so na filmskem platnu v tem času postale tudi dobičkonosno komercialno blago, ki ga v obliki (po) vojnih dram balkanski trg zelo uspešno prodaja Zahodu in s tem spodbuja krivo vest gledalcev v bogatejših državah, ki se jim je v devetdesetih vojna izmuznila iz pozornosti, zdaj pa na mazohističen, virtualen in skrajno neobvezujoč način preko konzumiranja umetnosti popravljajo napake iz preteklosti. Ni presenetljivo, da se uspeh teh filmov (v zadnjem času denimo tudi Otroci Sarajeva Aide Begić) legitimizira šele po nastopu na katerem izmed večjih svetovnih festivalov – in Krogi so svoj uspeh dosegli na filmskih festivalih v Sundanceu in Berlinu –, še manj pa to, da pri tem filmu kot koproducent sodeluje tudi slovensko podjetje Vertigo/Emotionfilm, ki se praviloma postavi na čelo vrste, kadar obstaja možnost za prodajo pripovedi o vojni in revščini zahodnim trgom.

Produkcijsko so Krogi dostojen izdelek z uveljavljeno, čeprav izrabljeno igralsko zasedbo, na čelu katere sta Leon Lučev in Nebojša Glogovac, ki v filmu postrežeta z vrsto osuplih in solzavih obraznih izrazov, ki gledalce interpelirajo v čustveno reakcijo. V večjem delu pa je film v svojih pripovednih postopkih kronično prozoren in neinspiriran. Krogi svojo epskost gradijo z velikimi časovnimi preskoki in mozaično strukturo pripovedi, s čimer film umetelno gradi miniaturno različico Andersonove Magnolije (1999), čeprav se bolj kot ta referenca Krogi kot večgeneracijska zgodba o dilemi med maščevanjem in odpuščanjem najprej kažejo kot balkanska različica filma Grehi očetov (The Place Beyond the Pines, 2012, Derek Cianfrance).

V vsem drugem je Golubovićev film predvidljiv, da bolj ne bi mogel biti. Razrešitev etične dileme o odpuščanju je jasna že od samega začetka, a kar je še pomembnejše, film ne izziva nobenih ustaljenih predstav, ki so jih zakoličili pretekli filmi z isto tematiko. Krogi kot preračunljivo formulaičen in manipulativen film predstavljajo srbsko kinematografijo v novodobno plehki preobleki, v kateri ji ni mar za odkrivanje novih tematskih in motivičnih teritorijev, temveč ima naprej in predvsem v mislih prodajanje (po)vojne tematike na zahodnih filmskih trgih.

Slovesnost v počastitev Jenkovega spomina

Kako je Slovenec postal avtor srbske himne

Skladatelja Davorina Jenka se ob stoti obletnici njegove smrti spominjajo tudi v Srbiji

DARKA ZVONAR PREDAN

Sto let je od smrti slovenski skladatelja in dirigenta Davorina Jenka. Čeprav je do 25. novembra, ko je umrl, še daleč, so se slovesnosti v počastitev njegovega spomina že začele. Ne samo v Sloveniji, kjer je srbski veleposlanik v Ljubljani položil v sredo venec na Jenkov grob, marveč tudi v Srbiji, kjer je skladatelj preživel večino svojega ustvarjalnega življenja. Tako je nacionalni svet slovenske narodne manjšine v Beogradu sredi prejšnjega tedna, še v čast slovenskega kulturnega praznika, v sodelovanju z Združenjem skladateljev Srbije in slovenskim veleposlaništvom pripravil večer solistične in komorne glasbe. Posvečen je bil predvsem Jenku, pa tudi nekaterim drugim slovenskih skladateljem v Srbiji, že pokojnima Mihovilu Logarju in štajerskemu rojaku Zlatanu Vaudi ter v Beogradu rojeni Anici Sabo, dejavni članici tamkajšnje slovenske skupnosti, redni profesorici na Fakulteti za glasbeno umetnost, predstojnici katedre za glasbeno teorijo. Dela so izvajali komorni ansambel Škancin, Godalni kvartet Beograjske filharmonije in klavirski trio Classica Aeterna, pela sta znana beograjska mezzosopranistka **Tanja Obrenović** in baritonist **Oliver Sabo**.

Najprej Markova sablja, potem himna

Jenko, rojen v Dvorjah pri Cerkljah, je v Sloveniji znan predvsem po pesmih Lipa, Tiha luna, Blagor mu in Naprej zastava slave, ki je kmalu postala slovenska narodna himna, pa seveda po tem, da je avtor srbske himne Bože pravde. V Srbijo je odšel po višji gimnaziji v Trstu in študiju prava na Dunaju, kjer je ustanovil in vodil Slovensko pevsko društvo. Leta 1862 je sprejel vabilo iz Pančeva za pevovodjo cerkvenega petja in glasbenega učitelja. Po nekaj letih zborovodskega dela je postal kapelnik in skladatelj Srbskega narodnega gledališča in Beograjskega pevskega društva, v Slovenijo pa se je vrnil, šele ko se je upokojil, leta 1897. "To, da je skladatelj srbske himne, je res, pa tudi ne," pravi Anica Sabo, ki skuša postaviti Jenka v širši kontekst. "Jenko te pesmi ni pisal kot himno, gre za finalno pesem iz njegove predstave s petjem Markova sablja, ki jo je napisal v čast polnoletnosti kneza Milana Obrenovića. Ta pesem, Bože pravde, na besedilo Jovana Đorđevića je zaživela med ljudmi in ponarodela, kar se mi zdi pomembneje, kot da bi njen avtor zmagal na natečaju za himno. Malo držav je, sploh novih, ki bi imele himno s tako globokimi koreninami med ljudstvom. Dinastija Obrenović jo je vzela za svojo himno. Ko je po surovem uboju zadnjega Obrenovića nova dinastija Karađorđevićev poskusila najti novo himno, ji to ni uspelo, ker se nobena med ljudstvom ni prijela tako kot ta, ki je potem z majhnimi spremembami besedila postala tudi himna nove dinastije. Po drugi svetovni vojni so se stvari seveda spremenile, leta 2004 pa se je spet vrnila na prizorišče kot srbska himna."

Samo harmonika ni dovolj

Jenko je Srbiji poleg Markove sablje zapustil še številne druge gledališke predstave s petjem (poimenovane komadi s pevanjem), prvo opereto, zborovsko glasbo, bil je tudi začetnik tamkajšnje instrumentalne in orkestralne glasbe. Za njim so v Srbijo prišli še drugi slovenski skladatelji, nekateri pa so se tam rodili, tako kot Anica, hči primorskih staršev, ki se poleg svojega profesorskega dela ljubiteljsko trudi, da bi se ohranilo čim več slovenske skladateljske zapuščine. "Čutim dolg, da spomnim tukajšnje ljudi na vse te velike Slovence, se pa bojim, da samo s prostovoljnim delom to ne bo mogoče. Lepo bi bilo, da bi celotna slovenska manjšina vse te skladatelje prepoznala kot dobrino in se, zdaj razpršena, zbrala okrog nje. Samo klobase, potica in harmonika, ti nadvse pomembni povezovalni elementi slovenstva, proti katerim nimam seveda nič, niso dovolj."

Davorin Jenko

Nacionalni svet slovenske manjšine v Srbiji načrtuje še en koncert v čast Jenku prav na dan njegove smrti, iz beograjskega društva Slovencev Sava pa je prišla tudi pobuda, da bi postavili spominsko ploščo na zgradbi sredi Beograda, zgrajeni na mestu, kjer sta nekoč skupaj živela Jenko in njegova življenjska sopotnica, še ena znamenita beograjska Slovenka, igralka Vela Negrinova.